

การส่งเสริมศักยภาพสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษา มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

Promoting the Cultural Council's Potential in Conducting Preservation and Preservation of Intangible Cultural Heritage

¹ชวัลลักษณ์ คุณาธิกรกิจ (Shawanluck Kunathikornkit)

²บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ (Boonyakiat Karavekphan)

³จิระวัฒน์ ลีนะกนิษฐ์ (Jeerawat Linakanit)

¹มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Srinakharinwirot University)

^{2, 3}มหาวิทยาลัยรามคำแหง (Ramkhamhaeng University)

Email: boonyakiat.rumpa@gmail.com

Received May 2, 2020; **Revised** June 1, 2020; **Accepted** June 20, 2020

Abstract

The purpose of this research was to 1) study the role of the Cultural Council in the operation of preserving and preserving the intangible cultural heritage. 2) Studying the obstacles and problems of the Cultural Council in the operation of preserving and preserving the cultural heritage. 3) To study the guidelines for enhancing the capacity of the Cultural Council to operate the preservation and preservation of the intangible cultural heritage. This research is qualitative, use the Focus Group Discussion. The samples used in the study are 3 groups which are 1) Provincial culture 2) Director and academic group and 3) Provincial Cultural Council or Bangkok Cultural Council. From the Bangkok area, northern region, central region, northeast region Eastern and Southern. The research shows that the relevant laws are unclear. The role of the Cultural Council Works in a volunteer spirit As well as policies changing constantly Which must be solved by developing knowledge and personnel Develop processes and support operational tools for the Cultural Council Play a role in promoting the capacity of the Cultural Council to operate and preserve the intangible cultural heritage The Cultural Council is a person who has a good understanding of local cultural heritage. Should have a role in the registration of cultural heritage but still lacking knowledge understanding of the content of the law and lack of information. As well as clear and correct practices.

Keywords: Cultural Council, Preservation operations, Intangible cultural heritage

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทสภาพวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 2) ศึกษาอุปสรรค ปัญหาของสภาพวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพสภาพวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสนทนากลุ่ม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามี 3 กลุ่ม คือ 1) วัฒนธรรมจังหวัด 2) กลุ่มผู้อำนวยการและนักวิชาการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และ 3) สภาพวัฒนธรรมจังหวัดหรือสภาพวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครจากพื้นที่กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกและภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องมีความไม่ชัดเจน บทบาทสภาพวัฒนธรรมมีการทำงานในลักษณะจิตอาสา ตลอดจนนโยบายมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งต้องแก้ไขโดยมีการพัฒนาความรู้บุคลากร พัฒนาระบบการและสนับสนุนเครื่องมือในการดำเนินการ เพื่อให้สภาพวัฒนธรรม มีบทบาทในการส่งเสริมศักยภาพสภาพวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยสภาพวัฒนธรรมเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ควรเป็นผู้มีบทบาทในการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แต่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของกฎหมายและการได้รับข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง ชัดเจน

คำสำคัญ: สภาพวัฒนธรรม, การดำเนินการสงวนรักษา, มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2546 คณะกรรมาธิการด้านวัฒนธรรม ได้นำเสนอร่างอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ต่อที่ประชุมใหญ่ขององค์การยูเนสโก โดยอนุสัญญานี้เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างรัฐภาคีมีจุดประสงค์ที่จะสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ทั้งในการให้ความเคารพในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสร้างตระหนักรู้ในระดับต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชื่นชมร่วมกัน รวมไปถึงการให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างประเทศ ดังนั้น อนุสัญญาดังกล่าวจะมีผลผูกพันต่อประเทศที่สมัครเป็นสมาชิกภาคีเท่านั้น โดยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามภายใต้เงื่อนไขและข้อกำหนดของอนุสัญญา แต่กว่าที่อนุสัญญาฯ นี้จะมีผลบังคับใช้ก็คือวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2549 เมื่อมีประเทศสมาชิกได้เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญา ครบ 30 ประเทศ ตามบทบัญญัติ ข้อที่ 33 และจนถึงปัจจุบันมีภาคีเข้าร่วมแล้ว 168 ประเทศ (Nuttachai Nalampang, 2015)

ในคำนิยามของอนุสัญญาฯ ให้ความหมายคำว่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage: ICH) ว่าหมายถึง การปฏิบัติการ ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุสิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรม และผลจากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกชนยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน (Department of Cultural Promotion, 2009)

ในส่วนของประเทศไทย การดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญาฯ เริ่มต้นโดยคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีมติเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2552 ให้ใช้คำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” แทนคำว่า “มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้มีการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 (Division of Law, Basic Education and Sport Division of Law, Education and Culture,

Office of the Council of State , 2016) และในการประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ได้ผ่านพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 (ในบทความนี้จะใช้คำว่า พ.ร.บ.ฯ) และได้ประกาศใช้ในวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2559 ในเหตุผลท้าย พ.ร.บ.ฯ ได้บัญญัติว่า “โดยที่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นสมบัติล้ำค่าที่ได้มีการสร้างสรรค์ ส่งเสริม ปลูกฝัง และสืบทอดในชุมชนจากคนรุ่นหนึ่งมาอีกคนรุ่นหนึ่ง แต่ในปัจจุบันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดังกล่าว ได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและต่างประเทศ บางครั้งมีการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปใช้ในทางบิดเบือน หรือไม่เหมาะสม และอาจเป็นเหตุให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านั้นต้องเสื่อมสูญไปอย่างน่าเสียดาย สมควรจัดให้มีการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้มีความสืบเนื่องและยั่งยืนสืบไปจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” (Institute of Cultural Studies, 2016)

สภาวัฒนธรรม เป็นองค์กรภาคเอกชนที่ดำเนินงานวัฒนธรรมภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม เมื่อมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 สภาวัฒนธรรม เป็นกลไกหนึ่งที่จะดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ทั้งในระดับภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม จึงต้องการศึกษาการส่งเสริมศักยภาพ สภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพื่อให้สภาวัฒนธรรมมีบทบาทในการดำเนินการตาม พ.ร.บ.ฯ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
2. เพื่อศึกษาอุปสรรค ปัญหาสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา การวิจัยนี้เป็นการศึกษาบทบาทของสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ตลอดจนอุปสรรค ปัญหาและแนวทางในการแก้ไข

ขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาในพื้นที่สภาวัฒนธรรมทุกภาค โดยสภาวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัด ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา สภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้ ได้แก่ จังหวัด ชุมพร นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี สภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคกลาง ได้แก่ จังหวัด สมุทรปราการ นครปฐม และนครนายก สภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัด ขอนแก่น นครราชสีมา และบุรีรัมย์ สภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัด พิจิตร พิษณุโลก และสุโขทัย และสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

โดยศึกษาในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562

ทบทวนวรรณกรรม

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ผลิตหรือปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญของงาม เป็นวิถีชีวิตส่วนรวมของมนุษย์ที่สามารถถ่ายทอด เรียนรู้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมเป็นผลผลิตส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนสมัยก่อนสืบทอดกันมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะเดียวกัน และแสดงให้เห็นปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบประเพณี (Phraya Anumanratchathon, 1972)

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) (Office of the National Culture Commission, 2007) ได้แบ่งวัฒนธรรม ออกเป็น 5 สาขา คือ 1) สาขาศิลปะ (The Arts) ได้แก่ ภาษา วรรณคดี พ้องรา วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ละครประติมากรรม ฯลฯ 2) สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ปรัชญา ค่านิยมในสังคม ฯลฯ 3) สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sport and Recreation) ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบ วัวไทย กระบี่กระบอง ตะกร้อ ฯลฯ 4) สาขาช่างฝีมือ (The Practical Craft) ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ และ 5) สาขาคหกรรม ศิลป์ (Domestic Arts) ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ความรู้เรื่องบ้าน เรือ ผ้า การต้อนรับแขก การดูแลเด็ก ฯลฯ

กระทรวงวัฒนธรรม (Ministry of Culture, 2007) ได้แบ่งวัฒนธรรม ออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) วัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible culture) หมายถึงสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งสร้างที่มนุษย์คิดค้นขึ้น เช่น สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน อาคารบ้านเรือน เสื้อผ้า เครื่องประดับตกแต่ง บางครั้งวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ถูกเรียกขานว่า วัฒนธรรมวัตถุ (Material culture) และ 2) วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible culture) หรือที่เรียกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ (Nonmaterial culture) หมายถึงแบบแผนในการดำเนินชีวิต หรือประเพณี ปฏิบัติ ที่เกิดจากความเชื่อความเชื่อ ซึ่งปรากฏในรูปของกระทำ เช่น การใช้ภาษา การยึดถือศีลธรรม จารีตต่าง ๆ

หลักการสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2546

ในคำนิยามของอนุสัญญาฯ ให้ความหมายคำว่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หมายถึงการปฏิบัติการความรู้ ทักษะตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์และพื้นที่ทางวัฒนธรรม และผลจากสิ่งเหล่านั้นซึ่งชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกชนยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นี้จะถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งมรดกเหล่านี้เป็นสิ่งซึ่งชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นใหม่อย่างสม่ำเสมอเพื่อสนองตอบต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกถึงการมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความศรัทธาต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ นี้ จะมีการพิจารณามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เท่าที่สอดคล้องกับบทบัญญัติที่มีอยู่ด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมทั้งข้อกำหนดให้มีการเคารพซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนทั้งหลาย กลุ่มชน ปัจเจกบุคคล และการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในอนุสัญญาฯ ได้กำหนดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ คือ 1) ประเพณีและการแสดงออกของมุขปาฐะ รวมถึงภาษา ในฐานะของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ 4) ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ 5) ฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม

การรักษาในอนุสัญญานี้หมายถึงมาตรการเพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ดำรงอยู่รอดต่อไป ซึ่งรวมถึงการจำแนก การบันทึกหลักฐาน การวิจัย อนุรักษ์ คุ้มครอง ส่งเสริม เชิดชู การถ่ายทอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ การฟื้นฟูมรดกดังกล่าวในด้านต่าง ๆ

สภาวัฒนธรรม มีจุดเริ่มต้นจากการออกระเบียบกระทรวงวัฒนธรรมว่าด้วยสภาวัฒนธรรม พ.ศ. 2551 ที่กำหนดในข้อ 7 ว่าให้สภาวัฒนธรรมมีสมาชิกที่มาจากเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน เครือข่ายภาคชุมชน เครือข่ายภาคธุรกิจ และเครือข่ายภาควิชาการข้อ 8 กำหนดให้มีสภาวัฒนธรรมส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วย สภาวัฒนธรรมภาค สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ และสภาวัฒนธรรมตำบล ในข้อ 9 กำหนดให้มีสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร และสภาวัฒนธรรมกลุ่มเขตที่มีฐานะเทียบเท่าสภาวัฒนธรรมจังหวัด ต่อมาได้มีการออกพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 (Department of Cultural Promotion, 2009) โดยมาตรา 13 ได้กำหนดให้จัดตั้งสภาวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติและประสานการดำเนินงานวัฒนธรรมซึ่งภาคประชาสังคมและประชาชนมีส่วนร่วม และมาตรา 14 กำหนดให้มี สภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล และอาจจัดตั้งสภาวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยกำหนดในกฎกระทรวง โดยต่อมาได้มีการกำหนดในกฎกระทรวงให้มีสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร สภาวัฒนธรรมเขต สภาวัฒนธรรมแขวง สภาวัฒนธรรมเทศบาล สภาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

มาตรา 15 กำหนดให้กรรมการและสมาชิกมาจากผู้แทนองค์กร ที่ดำเนินงานวัฒนธรรม หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรม เช่น เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคเอกชน เครือข่ายภาคชุมชน เครือข่ายภาคธุรกิจ เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และเครือข่ายภาควิชาการ

อำนาจหน้าที่ของสภาวัฒนธรรม คือ 1) เสนอข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนแม่บทวัฒนธรรมของชาติ 2) เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และแนวคิดในการดำเนินงานวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายวัฒนธรรม 3) ระดมทรัพยากร บุคลากร และสรรพกำลังต่าง ๆ จากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรม 4) ส่งเสริม สนับสนุนและร่วมจัดกิจกรรมขององค์กรภาคีและเครือข่ายวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู พัฒนา สร้างสรรค์ แลกเปลี่ยน สืบทอดและเผ่าเรวังทางวัฒนธรรม 5) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลการดำเนินงานขององค์กรภาคีและเครือข่าย วัฒนธรรม และการดำเนินการอื่น ๆ ที่มีหน่วยงานขอความร่วมมือทางวัฒนธรรม

สภาวัฒนธรรม มีสถานภาพเป็นองค์กรภาคเอกชนที่ดำเนินงานวัฒนธรรมภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ต่อมาได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยการบริหารจัดการและการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2555

Kasak Tekhanmag & Kanda Tekhanmag (2012) ได้ศึกษาบทเรียนการดำเนินงานสภาวัฒนธรรม พบว่า สภาวัฒนธรรมมีองค์ประกอบของเครือข่ายภาคีสมาชิกครบทั้ง 5 ภาค องค์ประกอบและรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่สัมพันธ์กับการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม การดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมเป็นการดำเนินการจากปัจจัยภายในของสภาวัฒนธรรมเอง โดยมีปัจจัยภายนอกสภาวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเห็นคุณค่าและความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่และท้องถิ่น และหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ ส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้น สร้างโอกาส และอื่น ๆ ทั้งในส่วนของการกำหนดนโยบาย การสนับสนุนงบประมาณ วิชาการ บุคลากร การบริหารจัดการ และอื่น ๆ ซึ่งได้ส่งผลให้สภาวัฒนธรรมเป็น ศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความรู้

ประสบการณ์และแนวคิดในการดำเนินงานวัฒนธรรม รวมทั้ง เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายการดำเนินงานวัฒนธรรม ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาการดำเนินงานวัฒนธรรมร่วมกับองค์กรภาคี และเครือข่ายวัฒนธรรม ระดมทรัพยากร บุคลากร และสรรพกำลังต่าง ๆ จากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานวัฒนธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการใช้การสนทนากลุ่ม (focus group) กลุ่มตัวอย่างคือ 1) วัฒนธรรมจังหวัด 2) กลุ่มผู้อำนวยการและนักวิชาการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และ 3) สภาวัฒนธรรมจังหวัด หรือสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร ซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้มีหนังสือเชิญเข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม โดยได้มีการจัดสนทนากลุ่ม จำนวน 6 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 สำนักงานวัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา มีผู้เข้าร่วม 35 คน จัดการสนทนากลุ่มในวันจันทร์ที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ณ โรงแรมชลอินเตอร์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

ครั้งที่ 2 สำนักงานวัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดชุมพร นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี มีผู้เข้าร่วม 35 คน จัดการสนทนากลุ่มในวันพฤหัสบดีที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ณ โรงแรม เค พาร์คแกรนด์ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ครั้งที่ 3 สำนักงานวัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ นครปฐม และนครนายก มีผู้เข้าร่วม 30 คน จัดการสนทนากลุ่มในวันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ณ โรงแรมโนโวเทล สุวรรณภูมิแอร์พอร์ต อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ครั้งที่ 4 สำนักงานวัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา และบุรีรัมย์ มีผู้เข้าร่วม 32 คน จัดการสนทนากลุ่มในวันอังคารที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ณ โรงแรม สิมารธานี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ครั้งที่ 5 สภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร มีผู้เข้าร่วม 46 คน จัดการสนทนากลุ่มในวันพฤหัสบดีที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ณ โรงแรม ฮิลโตปรีดี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

และครั้งที่ 6 สำนักงานวัฒนธรรมและสภาวัฒนธรรมจังหวัดในภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดพิจิตร พิษณุโลก และสุโขทัย มีผู้เข้าร่วม 31 คน จัดการสนทนากลุ่มในวันอังคารที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ณ โรงแรมท็อปแลนด์แอนด์คอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาและตีความให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) บทบาทและความคาดหวังเกี่ยวกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 2) การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 3) ผู้ปฏิบัติงานในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 4) หน่วยงาน /องค์กรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 และ (5) การสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมเกี่ยวกับการ ดำเนินงานตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

ช่วงที่ 2 การสนทนากลุ่มเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การทำงาน แผนผังการทำงาน และแบบฟอร์มต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบ ตามระเบียบพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

มีการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย โดยอธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม และคณะทำงานกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

1. บทบาทสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

1.1 บทบาทและความคาดหวังของกลุ่มสภาวัฒนธรรมจังหวัด

พบว่า ในหลายภูมิภาคกลุ่มสภาวัฒนธรรมจังหวัดมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ฯ น้อยมาก แม้จะรู้ว่า พ.ร.บ.ฯ แต่ในรายละเอียดจะไม่เข้าใจ สภาวัฒนธรรมจังหวัดในทุกภูมิภาคไม่เคยอ่าน มีเพียงบางจังหวัดเท่านั้นที่สภาวัฒนธรรมจังหวัดมีความรู้ในขั้นตอนการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แต่เป็นเพราะสถานะในบทบาทอื่น ๆ เช่นการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือการเป็นผู้ได้รับมอบหมายจากจังหวัดให้มีส่วนในการขึ้นทะเบียน หรือเคยปฏิบัติงานในสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมาก่อน อย่างไรก็ตาม สภาวัฒนธรรมจังหวัดต่างมีเป้าหมายในทิศทางเดียวกันคือต้องการให้มีการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้มากขึ้นและการสร้างความยั่งยืนให้กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้ขึ้นทะเบียนไปแล้ว

1.2 บทบาทและความคาดหวังของกลุ่มสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

พบว่า สภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ฯ ที่หลากหลาย สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ที่ไม่เคยรู้ว่ามี พ.ร.บ. ฉบับนี้ 2) ผู้ที่รู้ว่ามี พ.ร.บ. ฉบับนี้แต่ไม่เคยอ่าน หรือ ศึกษา และ 3) ผู้ที่รู้ว่ามี พ.ร.บ. ฉบับนี้ เคยอ่านแต่ไม่เข้าใจ จึงเป็นการยากในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ ได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครต่างมีเป้าหมายการดำเนินคล้ายคลึงกัน คือต้องการให้มีจำนวนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้ขึ้นทะเบียนมากขึ้นและเกิดความยั่งยืนในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2. การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ.ฯ ในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

2.1 การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ.ฯ ของกลุ่มสภาวัฒนธรรมจังหวัด

สภาวัฒนธรรมจังหวัดมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ฯ ที่แตกต่างกัน สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ที่ไม่เคยรู้ว่ามี พ.ร.บ.ฯ ฉบับนี้ 2) ผู้ที่รู้ว่ามี พ.ร.บ.ฯ ฉบับนี้แต่ไม่เคยอ่าน หรือ ศึกษา และ 3) ผู้ที่รู้ว่ามี พ.ร.บ.ฯ ฉบับนี้เคยอ่านแต่ไม่เข้าใจ จึงอาจเป็นการยากในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ โดยการขับเคลื่อนดำเนินการโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด มีสภาวัฒนธรรมจังหวัดช่วยในเรื่องการประสานกับชุมชนหรือเจ้าของภูมิปัญญา ทั้งนี้มีความแตกต่างที่สังเกตได้ชัด คือ บางจังหวัดจะมีข้อมูลและความเข้าใจมากกว่า หากสภาวัฒนธรรมนั้นมีหลายบทบาท และเคยปฏิบัติงานในการดำเนินการทางวัฒนธรรมมาก่อน หรือเกี่ยวข้องในสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสำหรับปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ พบว่ามีความคล้ายคลึงกันคือ 1) ความไม่เข้าใจรายละเอียดของ พ.ร.บ.ฯ 2) การขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม 3) การไม่ได้รับข้อมูลอย่างทั่วถึง โดยมีข้อเสนอแนะคือ 1) การเพิ่มบทบาทสภาวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ เพื่อให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้มากขึ้น 2) การให้ความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ใน พ.ร.บ.ฯ เพื่อสามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การสนับสนุนด้านงบประมาณในการปฏิบัติงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัด

2.2 การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ.ฯ ของกลุ่มสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

ในปัจจุบันการดำเนินงานเทียบกับเป้าหมายนั้น สภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครมีการดำเนินงานในทุก ๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องไปพร้อมกัน และมีการปฏิบัติหน้าที่เป็นขั้นตอนตามแนวทางปฏิบัติที่เคยทำมา แต่ข้อสังเกตคือการ

ปฏิบัติงานในบางครั้งอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ.ฯ เนื่องจากสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ไม่เคยได้ศึกษา พ.ร.บ.ฯ มาก่อน ส่งผลให้การดำเนินงานไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ โดย 1) การขาดการรับรู้ข้อมูลใน พ.ร.บ.ฯ ที่มีความจำเป็นในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกันในเรื่องความไม่เข้าใจในรายละเอียดของการขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรม 2) งบประมาณสนับสนุนสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครที่จำกัด 3) ปัญหาโครงสร้างการทำงานที่ไม่ชัดเจน 4) การประชาสัมพันธ์ให้ทราบเกี่ยวกับการดำเนินการขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมตาม พ.ร.บ.ฯ

3. ผู้ปฏิบัติงานในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ

3.1 ผู้ปฏิบัติงานในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ.ฯ ของกลุ่มสภาวัฒนธรรมจังหวัด

กลุ่มสภาวัฒนธรรมจังหวัดส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า จุดแข็งของหน่วยงาน/องค์กร และ/หรือสมาชิกในหน่วยงานที่ทำให้สามารถดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ มีความเสียสละ ใจรัก มีความรักในมรดกภูมิปัญญาของตน ขณะที่จุดอ่อนของหน่วยงาน/องค์กร และ/หรือสมาชิกในหน่วยงานที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่เห็นตรงกัน คือ การทำงานและประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรควรได้รับการพัฒนาศักยภาพ/ความสามารถ เพื่อให้การทำงานตาม พ.ร.บ.ฯ สัมฤทธิ์ผล

3.2 ผู้ปฏิบัติงานในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ.ฯ ของกลุ่มสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

กลุ่มสภาวัฒนธรรมจังหวัดกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า จุดแข็งของหน่วยงาน/องค์กรและ/หรือสมาชิกในหน่วยงานที่ทำให้สามารถดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การมีเครือข่ายสภาวัฒนธรรมของเขตที่ดี การมีภูมิปัญญาตัวเอง และการมีทุนทรัพย์ของสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร ขณะที่จุดอ่อนของหน่วยงาน/องค์กร และ/หรือสมาชิกในหน่วยงานที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่เห็นตรงกัน คือ การได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวนน้อย การขาดความรู้ในการดำเนินงานทางด้านการขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรม การขาดการประสานงาน และปัญหาโครงสร้างการบริหารงานที่ไม่ชัดเจน ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กรควรได้รับการพัฒนาศักยภาพ/ความสามารถ เพื่อให้การทำงานตาม พ.ร.บ.ฯ สัมฤทธิ์ผล ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้การมีส่วนร่วมในการทำงาน การติดต่อประสานงาน เทคโนโลยีความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติและการมีคุณธรรม จริยธรรม ธรรมาภิบาล

4. หน่วยงาน /องค์กรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ

4.1 หน่วยงาน /องค์กรที่เกี่ยวข้องของกลุ่มสภาวัฒนธรรมจังหวัด

สภาวัฒนธรรมจังหวัดเห็นตรงกันว่า หน่วยงาน/องค์กรที่มีการติดต่อประสานงานในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ และเป็นปัจจัยต่อความสำเร็จของการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ คือกระทรวงมหาดไทย และในบางภูมิภาคเห็นว่าควรเป็นกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ หลายภูมิภาคเห็นตรงกันว่าถ้าจะให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมายตาม พ.ร.บ.ฯ ต้องมีการสนับสนุนด้านงบประมาณ โดยมีการเสนอการกำหนดงบประมาณของจังหวัดเป็นเปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ บางภูมิภาคเห็นว่า ควรมีความชัดเจนของโครงสร้างที่ควรย้อนกลับไปสู่ชุมชนให้มากขึ้น ในส่วนของความสามารถที่จำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/องค์กร สนับสนุนดังกล่าวที่จะช่วยให้การทำงานระหว่างกันเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทุกภูมิภาคเห็นตรงกันว่า คือ การมีใจรักวัฒนธรรม มนุษย์สัมพันธ์ และความสามารถในการประสานงาน ฯลฯ

4.2 หน่วยงาน /องค์กรที่เกี่ยวข้องของกลุ่มสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

สภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร บางเขตเห็นว่า หน่วยงาน/องค์กรที่มีการติดต่อประสานงานในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ และมีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ คือ สภาเขต/สำนักงานเขต ขณะที่บางภูมิภาคเห็นว่าควรเป็น สถาบันการศึกษา กรุงเทพมหานครควรมีบทบาทสำหรับการสนับสนุน ความคาดหวังจากหน่วยงาน/องค์กร สภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครมีความเห็นหลากหลายแตกต่างกันอย่างมาก บางเขตต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูล บางเขตเน้นการส่งเสริมและรักษามรดกฯ ในส่วนของความสามารถที่จำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน/ องค์กรสนับสนุนดังกล่าวที่จะช่วยให้การทำงานระหว่างกัน เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทุกภูมิภาคเห็นตรงกันว่า คือ จิตอาสาอาสากรรมาชีพ ฟื้นฟูและสืบสาน มรดกวัฒนธรรม การเป็นที่ยอมรับในชุมชนโดยดูจากผลงาน

5. ช่องว่าง สาเหตุที่เป็นอุปสรรค ปัญหาสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

การวิเคราะห์ช่องว่าง สาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ และแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ดำเนินการวิเคราะห์ช่องว่าง สาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ และแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ใน 6 ประเด็น ประกอบด้วย (1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ฯ (2) การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ.ฯ (3) บทบาท และความคาดหวัง (4) ผู้ปฏิบัติงาน (5) หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง และ (6) การสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

5.1 ช่องว่างและสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ สำหรับกลุ่มสภาวัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์พบว่า ช่องว่างในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ สำหรับสภาวัฒนธรรม คือ สภาวัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ฯ อยู่ในระดับปานกลางทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ มีเพียงสภาวัฒนธรรมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีระดับความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับมาก

สำหรับการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ พบช่องว่าง คือ บางจังหวัด/ บางเขตกรุงเทพมหานครจะมีข้อมูลและความเข้าใจมากกว่า หากสภาวัฒนธรรมนั้นมีหลายบทบาท และโดยเฉพาะเคยปฏิบัติงานหรือเกี่ยวข้องในสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด การไม่เข้าใจรายละเอียดของ พ.ร.บ.ฯ นอกจากนั้นคือการขาดงบประมาณ และการได้รับข้อมูลที่ไม่ทั่วถึง สำหรับบทบาทและความคาดหวังนั้น พบว่าช่องว่างบางจังหวัดหรือบางเขตในกรุงเทพมหานคร ผู้ที่เป็นสภาวัฒนธรรมมีหลายตำแหน่ง ทั้งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการฯ เคยเป็นนักวิชาการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ฯลฯ ส่งผลให้มีความรู้ความเข้าใจในระบบมากกว่าสภาวัฒนธรรมบางจังหวัด ช่องว่างนี้จึงก่อให้เกิดความสับสนในบทบาทของความเป็นสภาวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติงานยังเกิดช่องว่างในเรื่องระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ฯ ที่มี 3 ระดับ คือ 1) ไม่เคยรู้จัก 2) รู้แต่ไม่เคยอ่าน และ 3) อ่านแต่ไม่เข้าใจ ในส่วนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบช่องว่าง คือความหลากหลาย ทั้งสถาบันการศึกษา กรม กระทรวงองค์กรต่าง ๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่ตลอดจนความคาดหวังการสนับสนุนเรื่องการเก็บข้อมูลเป็นไปด้วยความหลากหลาย บางแห่งอยากให้มีมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาเข้ามาช่วย บางแห่งเน้นดำเนินการด้วยตนเอง ผลการวิเคราะห์ยังพบช่องว่างเกี่ยวกับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมในเรื่องความชัดเจนของโครงสร้างที่ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน

ทั้งนี้ สาเหตุของอุปสรรคเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ การดำเนินงาน และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ.ฯ คือ สภาวัฒนธรรมเป็นองค์กรที่มาจากอาสาสมัคร ประกอบด้วยตัวแทนที่มีความหลากหลาย ทั้ง นักธุรกิจ ศิลปิน

นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ การศึกษา พ.ร.บ.ฯ จึงมีใช้เรื่องง่าย สาเหตุของอุปสรรคเกี่ยวกับบทบาท และความคาดหวัง คือ ใน พ.ร.บ.ฯ มิได้มีการให้รายละเอียดในบทบาทของสภาวัฒนธรรมจังหวัดหรือสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร โดยชัดเจน มีเพียงตำแหน่งกรรมการของประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหรือประธานสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร 1 ตำแหน่ง ในคณะกรรมการส่งเสริมฯ จังหวัด/ กรุงเทพมหานครเท่านั้น ส่งผลให้บทบาทของสภาวัฒนธรรมจังหวัด/ กรุงเทพมหานครในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ มีน้อยมาก ๆ สาเหตุของอุปสรรคของหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง คือ เป็นไปตามระดับความสัมพันธ์กับภาคีต่าง ๆ และสาเหตุของอุปสรรคของการสนับสนุนจากกรมส่งเสริม วัฒนธรรม คือ พ.ร.บ.ฯ มิได้มีการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนของสภาวัฒนธรรมจังหวัด/ กรุงเทพมหานครไว้

นอกจากนี้ การที่สภาวัฒนธรรมมีบทบาทในการดำเนินงานเพื่อสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับ ต้องไม่ได้ โดยสภาวัฒนธรรมเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ควรเป็นผู้มี บทบาทในการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แต่ที่ผ่านมาสภาวัฒนธรรมยังมีบทบาทไม่มาก อัน เนื่องมาจากการกำหนดบทบาทใน พ.ร.บ.ฯ ที่กำหนดเฉพาะตัวประธานสภาวัฒนธรรม และปัญหาที่สำคัญคือการที่ สภาวัฒนธรรมยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของกฎหมายและขาดการได้รับข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง ชัดเจน

5.2 ช่องว่างและสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ ในส่วนของ พ.ร.บ.ฯ ผลการวิเคราะห์พบว่า พ.ร.บ.ฯ มีเนื้อหาบางส่วนที่ยังขาดความชัดเจนต้องอาศัยการตีความซึ่งยากต่อการปฏิบัติงาน 2 การกำหนดบทบาท ความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการต่าง ๆ อย่างไม่ชัดเจน

5.3 ช่องว่างและสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ ในด้านนโยบาย ผลการวิเคราะห์พบว่า ในด้าน นโยบายชาติวิสัยทัศน์และแผนระยะยาวสำหรับการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในปัจจุบันยังไม่ มีการกำหนดแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินการไม่ต่อเนื่องเพราะนโยบายเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้กรอบระยะเวลาในการดำเนินการพิจารณามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมค่อนข้างสั้น ทำให้การพิจารณา ไม่ละเอียดรอบคอบและต่อเนื่อง เนื่องจากต้องเร่งรัดให้ทันภายใต้กรอบระยะเวลาในการขึ้นบัญชีต่อไปและตัวชี้วัด ความสำเร็จที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เหมาะสมในการขับเคลื่อนงานตามพระราชบัญญัติ

5.4 ช่องว่างและสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ ในด้านเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติงานในสภาวัฒนธรรม ผลการวิเคราะห์พบว่า (1) ประธานสภาวัฒนธรรมอยู่ในลักษณะของจิตอาสาที่ไม่มีค่าตอบแทนหรือเงินเดือน (2) การ กำหนดคุณสมบัติของประธานสภาที่ยังไม่เหมาะสม (3) การกำหนดบทลงโทษหากประธานสภาวัฒนธรรมไม่สามารถ ขับเคลื่อนหรือทำงานได้ไม่มี (4) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่การวางแผน วิเคราะห์ปริมาณงานและ จำนวนคนกระบวนการสรรหาและคัดเลือกการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์การบริหารผลการปฏิบัติงานยังไม่เหมาะสม เท่าที่ควร (5) จำนวนผู้ปฏิบัติงานมีอยู่อย่างจำกัดไม่สามารถตอบสนองต่อปริมาณงานที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (6) ความรู้ ทักษะและ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ (7) การวางแผน กำลังคนการวิเคราะห์งานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ ยังไม่ครอบคลุมขอบเขตของการปฏิบัติงานตาม อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

5.5 ช่องว่างและสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ ในด้านกระบวนการ ผลการวิเคราะห์พบว่า โครงสร้างองค์การ ยังไม่เหมาะสมกับการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ

5.6 ช่องว่างและสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ ในด้านเครื่องมือ ผลการวิเคราะห์พบว่า (1) การ ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมยังไม่สามารถสื่อสารไปยังวงกว้างได้ (2) การจัดทำ

ฐานข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดยังไม่มี (3) ชุมชนขาดการรับรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียน (4) การส่งเอกสารระหว่างหน่วยงานราชการขาดประสิทธิภาพ การเชื่อมต่อนข้อมูลเพื่อการสืบค้น การแชร์ข้อมูลในหน่วยงานยังไม่มีระบบที่เหมาะสม การค้นหาข้อมูลภายนอกใช้เวลาในกระบวนการประมวลผลค่อนข้างนานซึ่งทำให้การทำงานล่าช้า (5) การจัดเก็บเอกสารที่เป็นหมวดหมู่ไม่มีพื้นที่ในการจัดเก็บ เอกสารจึงกระจุกกระจายยากต่อการสืบค้น และยังส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน (6) ช่องทางการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะยังไม่สามารถเผยแพร่กระจายข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายหรือดึงดูดให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามาเยี่ยมชมได้

5.7 ช่องว่างและสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ ในด้านการดำเนินการ ผลการวิเคราะห์พบว่า (1) การสนับสนุนการดำเนินงานทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นขึ้นอยู่กับการเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัดและมีการทำงานภายในเป็นแบบต่างคนต่างทำ ยังไม่ได้มีการทำงานเป็นภาพรวม (2) การเข้าถึงชุมชนและประชาชนยังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร (3) คณะกรรมการโดยตำแหน่งยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจใน พ.ร.บ.ฯ อย่างแท้จริง (4) คณะอนุกรรมการกลั่นกรองพิจารณาให้ความเห็นทางวิชาการ ซึ่งคณะอนุกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งบางคนอาจยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง (5) คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้เฉพาะด้านสูงและมาจากสาขาที่หลากหลาย ทำให้การพิจารณาในแต่ละประเด็นมีการลงรายละเอียดและมีการถกเถียงทางวิชาการซึ่งค่อนข้างใช้เวลาและในบางครั้งพบว่า คณะกรรมการอาจมีความรู้ในด้านที่เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำเสนออ่อน ทำให้ไม่เห็นถึงคุณค่าที่แท้จริงของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมบางอย่าง

5.8 ช่องว่างและสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ ในด้านการอบรม ผลการวิเคราะห์พบว่า การอบรมที่เกี่ยวกับ พ.ร.บ.ฯ ที่มีในปัจจุบันยังไม่สามารถสร้างความเข้าใจให้กับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องหรือเครือข่ายสภาวัฒนธรรมได้ อาจเนื่องมาจากขาดความต่อเนื่องในการอบรม วิธีการอบรมหรือการสื่อสารไม่เหมาะสมกับผู้เข้าอบรม ไม่มีการถ่ายทอด ไม่มีการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบจากการอบรม

5.9 ช่องว่างและสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ ในด้านงบประมาณ ผลการวิเคราะห์พบว่า งบประมาณการดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมในท้องถิ่นขึ้นอยู่กับผู้ว่าราชการจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย การอนุมัติงบประมาณจึงถูกกระจายไปยังท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่าสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ได้เรียกงบประมาณคืนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกฎกระทรวงและระเบียบพัสดุในการเบิกจ่ายงบประมาณไม่คล่องตัวด้วยข้อจำกัดเกี่ยวกับระยะเวลา ขั้นตอนการเบิกจ่าย เงื่อนไขการรับเงินอุดหนุนหรือการสนับสนุน

5.10 ช่องว่างและสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานฯ ในด้านเครือข่ายความร่วมมือ ผลการวิเคราะห์พบว่า เครือข่ายความร่วมมือมีช่องว่าง กล่าวคือ (1) กรมส่งเสริมวัฒนธรรมมีเครือข่ายในการทำงานที่หลากหลาย (2) องค์กรพัฒนาเอกชนด้านวัฒนธรรมซึ่งสามารถเป็นตัวแทนภาคประชาชนซึ่งเป็นเครือข่ายที่มีอิทธิพลในการเข้าถึงและสร้างการมีส่วนร่วมยังไม่มี (3) ชุมชนในท้องถิ่นให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องและเศรษฐกิจเป็นหลัก (4) แรงจูงใจในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ และการพัฒนาผลการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นยังไม่มี รวมทั้งการเชื่อมโยงให้ผู้ปฏิบัติงานรวมถึงผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดเห็นเป็นรูปธรรมได้ (5) มุมมองของชุมชนที่ได้รับการขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติคาดหวังว่าตนจะได้ประโยชน์บางอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมที่สามารถต่อยอดได้ไม่เพียงแต่ความภาคภูมิใจ

6. แนวทางการส่งเสริมศักยภาพสภาพัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

6.1 แนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ประกอบด้วย

(1) การทบทวน พ.ร.บ. กฎระเบียบต่าง ๆ ให้เกิดความชัดเจน มีแนวทางการดำเนินงานต่าง ๆ โดยละเอียดในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ สภาพัฒนธรรมเป็นองค์กรที่มาจากอาสาสมัคร ประกอบด้วย ตัวแทนที่มีความหลากหลาย ทั้ง นักธุรกิจ ศิลปิน นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิฯ การศึกษา พ.ร.บ.ฯ จึงมีเรื่องง่าย

(2) การจัดทำประกาศ คำสั่งเกี่ยวกับรายละเอียดการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ ต่าง ๆ ที่ชัดเจนให้เกิดขึ้น อาทิ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของวัฒนธรรมจังหวัด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินการเพิ่มเติมประกาศ ระเบียบเพื่อให้เหมาะสมกับงานที่ต้องปฏิบัติเป็นต้น

(3) การขับเคลื่อนของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ในการสร้างการรับรู้ถึงความสำคัญของ พ.ร.บ.ฯ และการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความตื่นตัวในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานตามพ.ร.บ.ฯ โดยประเด็นที่สำคัญ คือ การเริ่มต้นจากบุคลากรในกรมฯ เองที่ต้องให้ความสำคัญ และขับเคลื่อน การดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ

(4) การจัดอบรมเกี่ยวกับรายละเอียด พ.ร.บ.ฯ อย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง โดยเนื้อหาการอบรมประกอบด้วยสาระสำคัญของ พ.ร.บ.ฯ ที่วัฒนธรรมจังหวัดต้องทราบ แนวทางการดำเนินงาน ตาม พ.ร.บ.ฯ จำนวนรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียน การแลกเปลี่ยนปัญหาอุปสรรคที่พบจากการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ สาเหตุของการไม่สามารถขึ้นทะเบียนได้และอื่น ๆ

(5) การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านวิชาการใช้ทำงานสำหรับการเก็บข้อมูลขึ้นทะเบียน มก. 1-3 องค์ความรู้ที่จะสร้างเรื่องราว อัตลักษณ์การเสริมความรู้เชิงวิชาการเฉพาะด้านที่สอดคล้องยุคสมัยใหม่ความรู้ที่จะต่อยอดวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์แนวทางการส่งเสริมหลังจากกระบวนการขึ้นทะเบียน

(6) การพัฒนาศักยภาพ/ความสามารถผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้การทำงานตาม พ.ร.บ.ฯ สัมฤทธิ์ผลทางด้านความรู้ความเข้าใจใน พ.ร.บ.ฯ ประกาศ ระเบียบเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(7) การประสานงานเพื่อสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ ทั้งโดยการแสดงถึงความใส่ใจและเอาใจจริงเอาใจของกรมในการขับเคลื่อน พ.ร.บ.ฯ

(8) การกำหนดบทบาท หน้าที่ของทุกส่วนให้เกิดความชัดเจน จะช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องความขัดแย้งได้ในระดับหนึ่ง

(9) การปรับภาพลักษณ์ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม และการทำงานให้เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ อย่างชัดเจน

(10) กรมส่งเสริมวัฒนธรรมผลักดันบทบาทการเป็นเป็นตัวกลางในการสนับสนุนการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันอย่างชัดเจน ตลอดจนผลักดันให้นำวัฒนธรรมเด่น ๆ ในจังหวัดออกงานในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่และสร้างรายได้ให้กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

(11) กรมส่งเสริมวัฒนธรรมให้ความสำคัญในการเข้าใจถึงความแตกต่างในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ ที่มาจากรากฐาน ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันตามแต่ละภูมิภาค/ท้องถิ่น

6.2 ตัวแบบข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปปฏิบัติ

(1) พ.ร.บ.ฯ สามารถปิดช่องว่างในด้านเนื้อหาโดยการเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม มาตรการในการสงวนรักษาและต่อยอด การเพิ่มความสำคัญต่อชุมชน กองทุนสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม1 รวมถึงประกาศและระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในด้านค่านิยมและการระบุหน้าที่ความรับผิดชอบ

(2) กฎกระทรวงกำหนดที่มา คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการได้มา จำนวนกรรมการและสมาชิก วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การประชุม การบริหารจัดการ และการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม พ.ศ. 2455 ในปัจจุบันยังไม่กล่าวถึงคุณสมบัติของสภาวัฒนธรรม หรือการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนส่งผลให้การดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมในบางแห่งไม่สามารถขับเคลื่อนงานได้ตามความคาดหวัง ดังนั้นจึงควรมีการเพิ่มบทบัญญัติเพื่อให้ครอบคลุมการดำเนินงานดังกล่าว

(3) กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ. 2557 จากข้อจำกัดด้านโครงสร้างของกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในปัจจุบันที่อยู่ภายใต้สถาบันวัฒนธรรมศึกษาซึ่งมีภารกิจที่หลากหลายตามที่ระบุในข้อที่ 9 ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ 8 ประการ โดยมีเพียงข้อเดียวที่ระบุเกี่ยวกับการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ ได้แก่ (8) ปกป้อง คุ้มครอง สืบสาน เผยแพร่ และพัฒนาต่อยอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดังนั้นควรมีการปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อให้การทำงานครอบคลุมขอบเขตการปฏิบัติงานทั้งหมดตั้งแต่การสำรวจข้อมูลไปจนถึงการดำเนินงานในการสงวนรักษาและต่อยอดทั่วประเทศ รวมถึงในระดับนานาชาติ

(4) นโยบายการบริหารงาน การบริหารภายในกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันการประสานงานระหว่างหน่วยงานหลัก (4 กลุ่มงานหลักของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม) และหน่วยงานสนับสนุน (กองกิจการเครือข่ายทางวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด) ยังมีช่องว่างในการดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกัน ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดให้การดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ เป็นภารกิจหลักของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กำหนดวิสัยทัศน์และการวางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวสำหรับการดำเนินงาน รวมถึงนโยบายการบูรณาการระหว่างกลุ่มงานทั้งหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุนให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีการสื่อสารในภาพรวมให้กับผู้ปฏิบัติงานในกรมส่งเสริมวัฒนธรรมทุกคนรับทราบถึงความสำคัญและทิศทางในการดำเนินงาน รวมถึงกำหนดให้มีการประชุมคณะทำงานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นประจำระหว่างหน่วยงานหลักและสนับสนุนเพื่อรายงานผลความคืบหน้า การส่งกลับผลตอบรับ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันข้อมูลประสบการณ์และการดำเนินการแก้ปัญหาหรือคิดสร้างสรรค์กลยุทธ์ร่วมกันเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด

(5) การบริหารงานเชิงบูรณาการกับหน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกกรมส่งเสริมวัฒนธรรมซึ่งจำเป็นต้องมีการวางแผนร่วมกันในการกำหนดนโยบายและงบประมาณบูรณาการในการดำเนินงานให้สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน ลดงานซ้ำซ้อนและเพิ่มการทำงานตามความเชี่ยวชาญของแต่ละหน่วยงาน สำหรับความร่วมมือในการดำเนินการกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละฝ่ายจำเป็นต้องมี MOU หรือการกำหนดนโยบายร่วมกันของผู้นำในแต่ละภาคส่วนในการดำเนินการแบบบูรณาการและงบประมาณบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และนโยบายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยความช่วยเหลือและการสนับสนุนในแต่ละภาคส่วนแตกต่างกันไปตามบทบาทและหน้าที่

6.2 ตัวแบบและข้อเสนอแนะการปฏิบัติงาน

(1) กระบวนการตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2560 ควรมีการปรับปรุงกระบวนการเพิ่มเติม ได้แก่

ก.) การอบรมและทบทวนความรู้ (On-board/Refresh/ Intensive) ก่อนช่วงสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำหรับผู้จัดทำข้อมูลและผู้เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ เช่น ระดับนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ระดับปฏิบัติการ/ สภาวัฒนธรรม ระดับชุมชน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ข.) จากความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ให้นักวิชาการที่ผ่านการอบรม (Certified ICH Scholar) ทำการตรวจสอบข้อมูลตามแบบ มก. 1 และ มก. 2 โดยต้องตรวจสอบการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก เช่น ข้อมูลได้จากชุมชนอย่างแท้จริง มาตรการส่งเสริมรักษาที่เกิดจากชุมชน และความคิดเห็นเชิงวิชาการ

ค.) เผยแพร่ข้อมูลรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่สาธารณชนผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ที่มีเนื้อหา รูปแบบ และช่องทางที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม เช่น การทำคู่มือ พ.ร.บ.ฯ ฉบับประชาชน/ชาวบ้าน คู่มือท่องเที่ยววิถีแห่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติภาพนิ่ง/ภาพเคลื่อนไหวการ์ตูนสำหรับเด็กและเยาวชน Viral clip สำหรับเผยแพร่ทาง Social media เป็นต้น

ง.) การปรับปรุงการจัดการข้อมูลให้สามารถปรับปรุงข้อมูลได้ทันทีที่ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยผู้เกี่ยวข้องตามระดับการเข้าถึงข้อมูล เช่น หน่วยงานเครือข่ายสภาวัฒนธรรมที่มีการทำงานร่วมกับภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

บทบาทสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ สภาวัฒนธรรมมีสถานภาพเป็นองค์กรภาคเอกชนที่ดำเนินงานวัฒนธรรมภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม มีทั้งในส่วนภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร จุดแข็งของสภาวัฒนธรรม คือการมีเครือข่ายสภาวัฒนธรรมในชุมชน การรู้จักภูมิปัญญาของตัวเอง สอดคล้องกับหลักการสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2546 ที่ว่าการรักษาในอนุสัญญาเป็นมาตรการเพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ดำรงอยู่รอดต่อไป ซึ่งรวมถึงการจำแนก การบันทึกหลักฐาน การวิจัย อนุรักษ์ คุ้มครอง ส่งเสริม เชิดชู การถ่ายทอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของสภาวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และแนวคิดในการดำเนินงานวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายวัฒนธรรม ระดมทรัพยากร บุคลากร และสรรพกำลังต่าง ๆ จากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เพื่อการดำเนินงานวัฒนธรรม ส่งเสริม สนับสนุนและร่วมจัดกิจกรรมขององค์กรภาคีและเครือข่ายวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู พัฒนา สร้างสรรค์ แลกเปลี่ยน สืบทอดและเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลการดำเนินงานขององค์กรภาคีและเครือข่าย วัฒนธรรม และการดำเนินการอื่น ๆ ที่มีหน่วยงานขอความร่วมมือทางวัฒนธรรม

และสอดคล้องกับการวิจัยของ Kasak Tekhanmag & Kanda Tekhanmag (2012) ที่ได้ศึกษาบทเรียนการดำเนินงานสภาวัฒนธรรม พบว่า สภาวัฒนธรรมมีองค์ประกอบของเครือข่ายภาคีสมาชิกครบทั้ง 5 ภาค องค์ประกอบและรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่สัมพันธ์กับการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม การดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมเป็นการดำเนินการจากปัจจัยภายในของสภาวัฒนธรรมเอง โดยมีปัจจัยภายนอกสภาวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

การเห็นคุณค่าและความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่และท้องถิ่น และหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญยิ่งในการ ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้น สร้างโอกาส และอื่น ๆ ทั้งในส่วนของการกำหนดนโยบาย การสนับสนุนงบประมาณ วิชาการ บุคลากร การบริหารจัดการ และอื่น ๆ ซึ่งได้ส่งผลให้สภาวัฒนธรรมเป็น ศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และแนวคิดในการดำเนินงานวัฒนธรรม รวมทั้ง เชื่อมโยงกันเป็น เครือข่ายการดำเนินงานวัฒนธรรม ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาการดำเนินงาน วัฒนธรรมร่วมกับองค์กรภาคีและ เครือข่ายวัฒนธรรม ระดมทรัพยากร บุคลากร และสรรพกำลังต่าง ๆ จากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เพื่อดำเนินงาน วัฒนธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผล

บทบาทสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ สภาวัฒนธรรม มีสถานภาพเป็นองค์กรภาคเอกชนที่ดำเนินงานวัฒนธรรมภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม มีทั้งใน ส่วนภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร มีองค์ประกอบของเครือข่ายภาคีสมาชิกครบทั้ง 5 ภาค โดยพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 กำหนดให้ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดและ ประธานสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครเป็นกรรมการเพื่อพิจารณาการขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ จุด แข็งของสภาวัฒนธรรมก็คือการมีเครือข่ายสภาวัฒนธรรมในชุมชน การรู้จักภูมิปัญญาของตัวเอง มีความเสียสละ ใจ รัก มีความรักในมรดกภูมิปัญญาของตน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ขณะนี้จุดอ่อนในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ คือการเป็นหน่วยงานอาสาสมัคร ทำให้มีปัญหาการทำงานและ ประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ และการขาดความรู้ในบทบาทการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นไปตาม พ.ร.บ.ฯ

อุปสรรค ปัญหาของสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ คือ 1) ความไม่เข้าใจรายละเอียดของ พ.ร.บ.ฯ 2) การขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรม 3) การ ไม่ได้รับข้อมูลอย่างทั่วถึง 4) ปัญหาโครงสร้างการทำงานที่ไม่ชัดเจน

แนวทางการส่งเสริมศักยภาพสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง ไม่ได้ 1) การเพิ่มบทบาทสภาวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นในการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.ฯ เพื่อให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้มากขึ้น 2) การให้ความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ใน พ.ร.บ.ฯ เพื่อสามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การสนับสนุน ด้านงบประมาณในการปฏิบัติงานของสภาวัฒนธรรมจังหวัด 4) การปรับปรุงเนื้อหาของ พ.ร.บ.ฯ ในการเพิ่มบทบาท ของสภาวัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร จากเดิมที่เพียงแต่การกำหนดตำแหน่งประธานสภา วัฒนธรรมในคณะกรรมการ ซึ่งจะทำให้สภาวัฒนธรรมมีบทบาทในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Department of Cultural Promotion, 2009)

ข้อเสนอแนะ

เพื่อการส่งเสริมศักยภาพสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง ไม่ได้ มีข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

1) ครอบการอบรมและทบทวนความรู้ (On-board/Refresh/ Intensive) ก่อนช่วงสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำหรับผู้จัดทำข้อมูลและผู้เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ เช่นระดับผู้ปฏิบัติการ/ สภาวัฒนธรรม ระดับนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ระดับชุมชน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2) จากความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ที่มอบหมาย นักวิชาการที่ผ่านการอบรม 2 (Certified ICH Scholar) ทำการตรวจสอบข้อมูลตามแบบ มก. 1 และ มก. 2 โดยต้องตรวจสอบการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก เช่น ข้อมูลได้จากชุมชนอย่างแท้จริง มาตรการส่งเสริมรักษาที่เกิดจากชุมชน และความคิดเห็นเชิงวิชาการ

3) ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่สาธารณชนผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ที่มีเนื้อหา รูปแบบ และช่องทางที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม เช่น การทำคู่มือ พ.ร.บ.ฯ ฉบับประชาชน/ชาวบ้าน คู่มือท่องเที่ยววิถีแห่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติภาพนิ่ง/ภาพเคลื่อนไหวการ์ตูนสำหรับเด็กและเยาวชน Viral clip สำหรับเผยแพร่ทาง Social media เป็นต้น

4) การปรับปรุงการจัดการข้อมูลให้สามารถปรับปรุงข้อมูลได้ทันทีที่ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยผู้เกี่ยวข้องตามระดับการเข้าถึงข้อมูล เช่น หน่วยงานเครือข่ายสภาวัฒนธรรมที่มีการทำงานร่วมกับภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

สภาวัฒนธรรมมีบทบาทในการดำเนินงานเพื่อสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยสภาวัฒนธรรมในฐานะองค์กรภาคเอกชนที่ดำเนินงานวัฒนธรรม เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ควรเป็นผู้มีบทบาทในการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แต่ที่ผ่านมา สภาวัฒนธรรมยังมีบทบาทไม่มากนักเนื่องมาจากการกำหนดบทบาทใน พ.ร.บ.ฯ ที่กำหนดเฉพาะตัวประธานสภาวัฒนธรรม และปัญหาที่สำคัญคือการที่สภาวัฒนธรรมขาดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของ พ.ร.บ.ฯ และขาดการได้รับข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง ชัดเจน

References

- Anumanratchathon, Phraya (Yong Sathiankoset). (1972). *Culture*. Bangkok: Bannacarn.
- Department of Cultural Promotion. (2009). *A Guide to the Application for Registration of the National Cultural Heritage*. Bangkok: WVO Officer of Printing MILL.
- Division of Law, Basic Education and Sport Division of Law, Education and Culture, Office of the Council of State. (2016). *Objectives of the Cultural Promotion and Preservation Act 2016*. Bangkok: Office of the Council of State
- Institute of Cultural Studies. (2016). *8 Things to know and heritage, wisdom and culture*. Bangkok. Institute of Cultural Studies.
- Office of the National Culture Commission. (2007). *Bill Intangible cultural heritage*. Bangkok: Office of the National Culture Commission.

Ministry of Culture. (2007). *National Cultural Master Plan 2007 – 2016*. Bangkok: Office of Policy and Strategy, Office of the Permanent Secretary for Culture.

Nalampang, N. (2015). *Protection of the intangible cultural heritage under the convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage 2003: a case study of Thailand's accession to the convention*. Master of Laws Program in laws, Faculty of Law. Chulalongkorn University.

National Culture Act, B.E. 2553 (2010).

Preservation and Protection of Intangible Cultural Heritage Act B.E. 2559 (2016).

Tekhanmag, K., & Tekhanmag, K. (2012). *Lessons of Cultural Council Implementation*. Department of Cultural Promotion, Ministry of Culture.